

ULUSAL GÜVENLİK HİZMETİ VE SAVAŞIN SEVK VE İDARESİ
KAPSAMINDA ASKERLİK KURUMUNUN VE SUBAYLIK
MESLEĞİNİN ANALİZİ: DÜNYADA VE TÜRK TOPLUMUNDA
ASKERLİĞE BAKIŞ

Ünsal SİĞRİ*

Özet

Bu çalışma, tehditler ve sonrasındaki savaşlar bağlamında insanların ve onların oluşturduğu toplumların güvenlik ihtiyacının belirmesi ve bunun sonucunda güvenliğin sağlanması amacıyla ortaya çıkan askerlik kurumunun ve subaylık mesleklerinin analizi üzerinde durmaktadır. Askerlik kurumunun ve subaylık mesleğinin daha kolay anlaşılmasını sağlamak amacıyla, dünyada ve Türk toplumunda askerliğe bakış açıları da makalede incelenmektedir.

“Gruplar arasındaki şiddet içeren çatışmalar” olarak tanımlanabilen “savaşların” ortaya çıkışı ile birlikte, güvenliği sağlayacak kurumlar olarak “askerî kurumlar” yani “Silahlı Kuvvetler” ortaya çıkmıştır. Silahlı Kuvvetlerin belkemiğini oluşturan subay kadroları ise başta bir profesyonelleşme ve uzmanlık alanı olarak belirmiş, ardından ise bir “meslek” hâlini almıştır.

Silahlı Kuvvetlerin kurumsallaşması ile birlikte, içinde yaşanan sivil toplum ile olan etkileşim neticesinde “sivil-asker ilişkileri” kavramı da incelenmesi gereken önemli bir alan olarak belirmiştir. Hâlihazırda “toplumun askerliğe bakışı” konusunda dünya literatüründe genel olarak geçerli olan kalıp yaklaşımlar mevcut olmakla birlikte, ülkelerin kültürlerine göre farklılaşan “askerliğe bakış açılarının” olması da doğaldır. Bu kapsamda; Türk toplumunda askerlik ve subaylık ve Türk toplumunun askerlik mesleğine bakışı da çalışmada incelenen konular arasında yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Savaş, Güvenlik, Silahlı Kuvvetler, Askerlik, Subaylık, Sivil-Asker İlişkileri, Türk Toplumunda Askerlik ve Silahlı Kuvvetler.

Abstract

In this study; the functions of military and officership in the context of the need for the national security was described. The civil-military relations and the perception of military in the world and Turkish society were also analysed within the article.

---

* Dr.Topçu Bnb., Kara Harp Akademisi, KOMKARSU Öğrenimi Müdavimi, 20'nci Zırhlı Tugay Komutanlığı-ŞANLIURFA.

With the appearance of wars, the Armed Forces are established. The officership as the core element of the Armed Forces were a way of professionalism at the beginning, as it formed itself as a career and occupation afterwards. As the formation and development of the Armed Forces, civil-military relations and the perception of society on military also came to scientific area as an important matter.

Keywords: War, Security, Armed Forces, Military, Officership, Civil-Military Relations, The Perception of Turkish Society on Turkish Armed Forces and Turkish Military.

GİRİŞ: Savaşlar, Güvenlik İhtiyacının Doğuşu ve Askerlik Kurumu

Ülkeler ve toplumlar için dışarıdan gelen başlıca tehditler öncelikle savaşlar olmuştur. Savaş kavramını çok değişik ifadeler ve tanımlamalarla ortaya koymak gerekliliği nedeniyle, savaşın tanımını yapmak için disiplinler arası bir alanda çalışmak gereklidir. Çünkü savaşın; sosyolojik, biyolojik, etnolojik, psikolojik, antropolojik, ekonomik, coğrafi ve tarihî tanımları vardır. Savaşların hepsi bir anlamda “bir hasımla yapılan mücadeleyi” ifade etmektedir. Geniş anlamda incelendiğinde savaş, “aynı türden farklı birey ve gruplar arasında gerçekleşen şiddet teması” şeklinde açıklanabilir.¹ Bu kapsamda iki ilkel kabile ya da iki modern millet arasındaki savaşların her ikisi de bu tanımın içine girmektedir.

Sosyolojik olarak “savaş”, farklı gruplar arasındaki “şiddet içeren çatışmalar” olarak tanımlanmaktadır. Tarafların sahip oldukları veya sahip olmak istedikleri uğruna yaptıkları bu mücadele başlangıcından itibaren şiddet içermeyebilir ve dereceli olarak artan bu süreç son olarak “savaş” şeklinde ortaya çıkabilir.² Günümüzde karşılaşılan savaşların da artık böyle bir hâl almakta olduğunu söylemek mümkündür. Savaş ile ilgili faaliyetlerin; yalnız savaşa hazırlık için yapılan işler ve bizzat savaşta yapılan işler şeklinde iki ana bölüme ayrıldığını söylemek mümkündür. Bunun her ikisi birden kısaca “savaşın sevk ve idaresi” veya “savaş sanatı” olarak adlandırılmaktadır.³

Tarihte ve günümüzde toplumları etkileyen, ya diğer bir toplumdan ya da tabiattan kaynaklanan bir tehdit daima var olmuştur ve olmaktadır. Bu kapsamda, tehditler karşısında toplumlarda hissedilen güvenlik ihtiyacı ve buna bağlı olarak ortaya çıkan savunma ihtiyacı da hiç eksik olmamıştır. İnsanlar bir araya gelerek güven ihtiyaçlarını karşılamak, çatışmaları önlemek ya da yönetmek ve tüm bunların yol açabileceği zararlardan korunmak için değişik

¹ Wright, Quincy. A Study of War, (Kısaltılmış İkinci Baskı), Chicago, The University of Chicago Press, Midway Reprint, 1983.

² Luttwak, Edward. The Dictionary of Modern War, New York, Harper Collins Publishers, 1991.

³ Michael I Handel, Sun Tzu and Clausewitz Compared (içinde) (Ed.) Yalçın Ergül, Sun Tzu ve Clausewitz Savaş Sanatı ve Savaş Üzerine Karşılaştırma, Hava Harp Okulu, 2003.

**ULUSAL GÜVENLİK HİZMETİ VE SAVAŞIN SEVK VE İDARESİ KAPSAMINDA ASKERLİK
KURUMUNUN VE SUBAYLIK MESLEĞİNİN ANALİZİ: DÜNYADA VE TÜRK TOPLUMUNDA
ASKERLİĞE BAKIŞ**

kurumlar oluşturma yoluna gitmişlerdir. Çatışmayı önleyerek dışarıdan gelecek tehdidi ortadan kaldıracak ve düzeni sağlayacak olan kurumsal yapılar, tarihi insanlık tarihi kadar eski olan “askerî kurumlar” olmuştur. İşte bu noktada, güvenliği sağlama konusunda işlev görecek bir güç olarak karşımıza çıkan “silahlı kuvvetler” yani “ordular”, toplumlar için hayati öneme sahip olmaktadır. Durum böyle olunca asker şahıslardan oluşan orduların sevk ve idaresinden sorumlu olan subaylık mesleğinin önemi de ortaya çıkmaktadır.

Tarih boyunca insanların çalışma ve geçim yöntemleri, onların savaş yapma yöntemlerini de yansıtmaktadır. Tarım devrimi insanlık tarihinin ilk büyük dalgasını başlattığında ilk toplumlar ortaya çıkmaya başlamış ve savaş da beraberinde gelmiştir. Sanayi devrimi tarihsel gelişimin ikinci dalgasını başlatmış ve insanların geçim biçimindeki değişimlerle birlikte savaşın yüzü de değişmiştir. Alvin ve Heidi Toffler’a göre üçüncü dalga 1990’ların başında özellikle teknolojinin askerliğe yansımaları neticesinde ortaya çıkmış ve alışlagelen savaş biçimini kökten değiştirmiştir.⁴

Dünya tarihinin önemli bir kısmını oluşturan savaşlar eskiden sadece bölgesel olarak gerçekleşirken, yirmi birinci yüzyılda tüm dünyayı kaplayan savaşları görmek mümkündür. Aslında savaşın değişimi, silahların ve insanların gelişimidir. Artık savaşlar topyekûn bir hâl almış ve sınırsız olarak desteklenmeye başlanmıştır.⁵ Modern zamanlara gelinceye kadarki süreç içinde savaşların evrimine bakıldığında en önemli dönüm noktalarının; atın savaş alanına girmesi, barutun kullanılması, modern devlet sistemi ile “profesyonel sürekli orduların” ortaya çıkması, Fransız İhtilali sonrasında ortaya çıkan “vatandaş ordu” kavramı, savaşın sınırsız olarak desteklenmesi ve atom bombası olduğu görülmektedir.

Güvenliğin sağlanması işlevini gören “askerlik kurumu”, sosyolojik açıdan “belirli hedefleri gerçekleştirmek için organize edilmiş sistemsel bir bütün” olarak tanımlanabilir. Askerlik; bir savaşın yönetimindeki bilim, sanat ve meslektir. Askerlik; değerleri, rolleri, hedefleri ve iş yapma biçimleri ile sosyal bir kurum niteliği taşımakta ve bütün bu faaliyetlerini gerçekleştirmek için de sivil toplum ile ya da diğer uluslararası askerî kurumlarla iş birliği ve rekabet içinde bulunmaktadır.⁶

---

⁴ Alvin Toffler; Heidi Toffler, 21 nci Yüzyılın Şafağında Savaş ve Savaş Karşıtı Mücadele, (Çev. Mehmet Harmancı) Sabah Kitapları, 1994.

⁵ Glossop, J. Ronald. Confronting War, (2. Basım), McFarland, North Carolina, 1987.

⁶ Siebold, Guy L.. “Core Issues and Theory in Military Sociology”, Journal of Political & Military Sociology, 29, 2001.

Ulusal Güvenliği Gerçekleştiren ve Savaşı Sevk ve İdare Eden “Askerlik” ve “Subaylık”

Diğer birçok konuda Clausewitz ve Sun Tzu'nun görüşleri birbirinden ayrılmakta olmasına rağmen, “savaşın karmaşıklığı ve kesin kurallarının mevcut olmadığı” ve “savaşta başarılarının”, “askerî dehaya” bağlı olduğu fikirleri üzerinde her ikisi de birleşmektedir.⁷ Anılan bu askerî dehanın işlev bulması, ancak profesyonel mesleğe sahip bir asker şahıs tarafından gerçekleştirilebilecek bir olgudur. Güvenlik ihtiyacının karşılanması hususu insanoğlunun eski bir uğraşı alanı olmasına rağmen, “askerlik ve subaylık mesleği” modern toplumun yeni bir tasarımıdır. Profesyonellik kavramının ortaya çıkışı ortaçağın sonlarına dayanmakla birlikte, “subaylık” 19'uncu yüzyılın bir ürünüdür. Modern silahlı kuvvetlerdeki subay, profesyonel ve meslek sahibi bir insandır. Profesyonellik kavramı, günümüz subayını önceki çağların savaşılarından farklı kılmaktadır.

Profesyonel asker, toplumun işleyişine hizmet eden bir uzmandır. Toplumsal sorumluluk profesyonel askeri, sadece entelektüel becerilere sahip olan diğer uzmanlardan ayıran en önemli husustur. Bu hâliyle “askerlik mesleği”, mensuplarına toplumun üyeleriyle ilişkilerinde kılavuzluk eden bazı değer ve idealleri ortaya koyan bir ahlaki kuruma dönüşmektedir. Bu kılavuz, yazılmamış normlar şeklinde olabileceği gibi meslek etiği kurallarına da bağlanabilir. Bir meslek, oldukça ihtisaslaşmış yetenekleriyle kendine özgü işlevsel bir grup türüdür.

Askerlik mesleğinde profesyonelliğin kökeni, Prusya'da 6 Ağustos 1808 tarihinde yayımlanan kararnamede yatmaktadır. Bu kararnameye göre; bir subayın mevkisini belirleyen yegâne unsur, barış zamanlarında öğrenim ve bilgi; savaş zamanlarında ise üstün cesaret ve kavrayış olmuştur. Böylece evvelce tanınan tüm imtiyazlar yok edilmiş ve herkese eşit haklar verilmiştir. Prusya'da başlayan profesyonellik; askerî eğitim kurumlarının oluşturulması, askerliğe seçim şartlarının yumuşatılması, seçim ve terfi süreçlerinin yeniden düzenlenmesi ve ileri düzeyde askerî öğrenim kurumlarının ve genelkurmay kurumunun oluşturulması şeklinde kendini göstermiştir.

Askerlik mesleğini diğerlerinden ayıran özelliklerden olan mesleğe özgü uzmanlık, ancak uzun süreli bir eğitim ve tecrübe ile elde edilebilir. Profesyonel bir asker belli bir alanda bilgi ve becerilerle donanmış bir uzmandır. Uzmanlık, mesleki ehliyete yönelik objektif ve evrensel standartlardan oluşmaktadır. Mesleki eğitim; ilk olarak genel bir kültürel arka plandan, ikinci olarak da mesleğe özgü özel bilgi ve becerilerden oluşmaktadır. Bir mesleğin mensupları, meslek hakkında bilgi sahibi olarak, farklı bir grup olma bilincini paylaşırlar.

Profesyonellik kavramı, gündeme “meslek” kavramını taşımaktadır. Meslek, insanın devamlı olarak yaptığı ve bir veya daha fazla kurumda aynı ya

---

⁷ Handel, a.g.e.

**ULUSAL GÜVENLİK HİZMETİ VE SAVAŞIN SEVK VE İDARESİ KAPSAMINDA ASKERLİK
KURUMUNUN VE SUBAYLIK MESLEĞİNİN ANALİZİ: DÜNYADA VE TÜRK TOPLUMUNDA
ASKERLİĞE BAKIŞ**

da benzeri olan belli bir eğitim ve yaşantıyla kazanılan bir dizi etkinlikler sürecidir. Genelde “meslek” ile “iş” kavramları birbirine karıştırılmaktadır. Meslek (profession, career, occupation) ve iş (job) birbirinden farklı kavramlardır. Meslek, belli bir alanda etkinlikte bulunabilme gücü ve bir kimsenin hayatını kazanmak için yaptığı, kuralları toplumca belirlenmiş ve belli bir eğitimle kazanılan sistemli etkinlikler bütünüdür. Meslek bir başka tanımda, “para kazandırması ümit edilen uğraş” olarak belirtilmektedir. Bu bağlamda “iş” mesleğin bir parçası konumundadır ve birbirine benzer olarak yapılan gruplanmış faaliyetleri kapsamaktadır. Bu kapsamda askerlik ve subaylık birer “meslek” olarak ortaya çıkmaktadır.

Belli bir grubu temsil etme özelliği bağlamında meslek kavramını, “belli durumlarda teorik bilgilere ihtiyaç duyan işe yönelik gruplar” olarak da tanımlamak mümkündür.⁸ Mesleklerin ilgilendiği konular uzmanlığa dayanan insan problemleridir. Bu kapsamda askerlik ve subaylık mesleğinin de önemli bir sosyal etkileşim yönü olduğunu vurgulamak gereklidir. Savaşta başarılı olmak için etkili liderliğin önemine değinen Clausewitz ise, askerî liderin toplumla etkileşimindeki başarısından ziyade, bireysel bilgi ve yeteneklerine daha çok önem verilmesi gerektiğini vurgulamıştır.⁹ Bütün bu noktalar uluslararası ortama, ulusal güvenlik stratejisine, toplumdaki ve teknolojideki değişikliklere bağlı olarak meslekte değişiklikler yaşanması neticesinde subayın özel yeterliliğinin dinamik olmasını işaret etmektedir.

Meslek olarak subay kadrosu kademeli bir şekilde; “paralı askerlik” ve “aristokrat subaylık” sistemleri öncülüğünde oluşmuştur. Paralı asker “kâr”; aristokrat asker ise “onur ve macera” arayışındaydı. Paralı askerlikte subay, topladığı bir bölük adamın hizmetini satışı sunan bir müteşebbis gibi hareket ederdi. Paralı askerler, birbirleriyle rekabet hâlinde olan bireyci kişilerdi, aralarında ortak standartlar, disiplin, sorumluluk veya birlik ruhu mevcut değildi. Profesyonel askerlik öncesi son askerlik şekli olan aristokrat askerlik sisteminde ise, bazı teknik askerî sınıflar dışındaki ana kısmın subay kaynağını “aristokratlar” oluşturmaktaydı.

Subaylar, askerlik kurumu kapsamında emir komuta hiyerarşisinin üst basamaklarında bulunmaktadırlar. Bu kapsamda askerlik kurumunda orta ve üst kademe yöneticiler olarak değerlendirilebilecek grup subaylardır. Subaylık; bilgi, yetenek ve tecrübeye ilaveten; toplumsal, ulusal ve evrensel sorumluluk gerektiren ve bir insanın bütün yeteneklerini ve zamanını mesleğe adanmasını ve kapsamlı bir eğitim ve tecrübe ile geliştirilebilen karmaşık ve yüksek bir zihinsel kapasiteye sahip olunmasını gerektiren bir ihtisas mesleğidir. Subaylık, sadece muharebe etmekten ibaret değildir. Subay aynı zamanda barışın tesisi ve korunmasından da sorumludur, yani barış zamanında da sorumlulukları vardır.

---

⁸ Abbott, Andrew. *The System of Professions: An Essay on the Division of Expert Labor*, Chicago, IL: University of Chicago Press, 1988.

⁹ Nielsen, Suzanne. “The Army Officer as Servant”, *Military Review*, January-February 2003.

**ULUSAL GÜVENLİK HİZMETİ VE SAVAŞIN SEVK VE İDARESİ KAPSAMINDA ASKERLİK
KURUMUNUN VE SUBAYLIK MESLEĞİNİN ANALİZİ: DÜNYADA VE TÜRK TOPLUMUNDA
ASKERLİĞE BAKIŞ**

Tüm subaylarda ortak olan, fakat sivil toplumca paylaşılmayan “şiddet yönetimi” adında farklı bir uzmanlık alanı mevcuttur. Bir askerî kuvvetin esas vazifesi ulusal güvenliği sağlamak için gerektiğinde silahlı çatışmada başarılı olmaktır. Subayın görevi; bu kuvvetin örgütlenmesi ve eğitilmesini; faaliyetlerinin planlanmasını ve harekâtın yönlendirilmesini kapsar. Bu kapsamda subaylığın diğer meslek gruplarına nazaran farklılaşan bazı yönleri mevcuttur. Bu kapsamda subaylık hizmeti, profesyonelliğin ana ölçütlerine uygundur ve subaylığın meslek olma niteliği reddedilemez.

Tüm meslekler ancak bir ölçüde devlet tarafından düzenlenirken, askerlik mesleği tamamen devletin tekeli altındadır. Subayın becerisi “savaşın sevk ve idaresi”, sorumluluğu ise müşterisi olan toplumunun “askerî güvenliğidir”. Subayın devlete karşı olan sorumluluğu bir “uzman danışman” sorumluluğudur. Subayın devlele olan ilişkilerinde esas itibarıyla “mesleki etik kurallarının” yanında “kanunlar” rehberlik etmektedir. Profesyonelliğin gelişimini kolaylaştıran en önemli faktörlerden birisi de, sivil-asker ilişkilerinde belirtildiği gibi, silahlı kuvvetler üzerinde tanınmış sadece tek bir meşru otorite kaynağının mevcut olmasıdır. Bir subay ülkeye ve ulusa hizmet ideali ile doludur, dolayısıyla ulusun yetkisinin somutlaştığı kuruma yani sivil iradeye bağlı olmak durumundadır. Askerin devlete karşı olan sorumluluklarından ilki “temsili işlev”dir. Askerler, askerî güvenliğe dair görüşlerini devlet mekanizmasına iletmelidirler. Askerin ikinci sorumluluğu olan “danışmanlık”, siyasi otoritenin hâl tarzlarının her birinin askerî açıdan incelenmesine dayanmaktadır. Üçüncü ve son sorumluluk olan “yürütme” işlevi ise, askerî güvenliği ilgilendiren kararların uygulanmasını ifade etmektedir.

Askerlik kurumunun sosyal statüsü ve rolü ile ilgili olarak bilimsel arenada dört temel bakış açısı mevcut bulunmaktadır.¹⁰ Bunlardan ilki olan, “Devlet ve Asker” kitabının yazarı Huntington’ın “mesleki yaklaşımında”; askerliğin kendine özgü kuralları ve ölçütleri olduğu, askerlik mesleğinin sadece kendi denetim mekanizmalarını kullandığı ve askerliğin sosyal, kültürel ve ekonomik eğilimlerin dışında tutulması gerektiği öngörülmektedir.

İkinci yaklaşım olarak, “Profesyonel Asker” kitabının yazarı Janowitz’in (1960) “sosyolojik yaklaşımına”¹¹ göre; askerliğin toplumda bir ihtiyacı karşılayan ve toplumdaki bazı değişimleri yansıtan bir meslek olduğu ve askerlik mesleğinin denetiminin sivil mekanizmalar tarafından yapılması gerektiği değerlendirilmektedir.

Üçüncü yaklaşım olan Moskos’un (1970) “kurumsal yaklaşımına”¹² göre; askerlik diğer mesleklerden farklı olarak bir kurum içinde ve özel kurallara

---

¹⁰ Huntington, Samuel P.. (Çev:K.Uğur Kızılaslan). Asker ve Devlet. İstanbul. Salyangoz Yayınları, 2004. Asıl Kaynak: Huntington, S. P., Soldier and the State: The Theory and Politics of Civil-Military Relations, Belknap Press, 1957.

¹¹ Janowitz, M., Professional Soldier: A Social and Political Portrait, Macmillan Pub. Co., 1960.

¹² Moskos, C., The American Enlisted Man, Russell Sage Foundation, 1970.

**ULUSAL GÜVENLİK HİZMETİ VE SAVAŞIN SEVK VE İDARESİ KAPSAMINDA ASKERLİK
KURUMUNUN VE SUBAYLIK MESLEĞİNİN ANALİZİ: DÜNYADA VE TÜRK TOPLUMUNDA
ASKERLİĞE BAKIŞ**

göre icra edilmekte ve askerliğin temel ve farklılaşan değerlerinin kurumsal düzenlemelerle korunması gerekliliği öngörülmektedir.

Son olarak Sarkesian'ın (1981) "politik yaklaşımına"¹³ göre; sonuçları itibariyle askerliğin etkili bir politik kurum olduğu ve askerliğin politik etkisinin, demokrasiyi bozmadan demokrasinin toplumdaki rolünün artırılması yönünde gerçekleştiği belirtilmektedir.

Dünyada ve Türk Toplumunda Askerlik Kurumuna Bakış

İnsanlık uygarlığının gelişimi ile ilgili süreç genel olarak üç safhaya ayrılmaktadır. İlk çağlardan 1900'lü yıllara kadar olan safha "sanayi öncesi tarım toplumu", 1900'den 1980'lere kadar olan safha "sanayi toplumu", 1980'lerden günümüze kadar olan safha ise "sanayi ötesi bilgi toplumu" olarak anılmaktadır. "Sanayi öncesi tarım toplumu" döneminde; askerlik bir sanat olarak görülmüş, paralı askerlik uygulamaları geçerli olmuş, subaylık mesleğinde genel askerî eğitimin ve sayısal-stratejik üstünlüğün baskın olduğu bir dönem yaşanmıştır. Buna karşın "sanayi toplumu" döneminde; askerlik bir bilim olarak ele alınmış, zorunlu askerlik uygulamaları geçerli olmuş, genel askerî eğitimin yerini uzmanlaşma ve dolayısıyla değişik uzmanlık alanlarındaki özelleşmiş eğitim almış, sayısal-stratejik üstünlük ise yerini sayısal-teknolojik üstünlüğe bırakmış ve tüm bu gelişmelerle birlikte bir "mekanizasyon" sürecine girilmiştir. Günümüze değin uzanan sanayi ötesi "bilgi toplumunda" ise askerlik; hem bir sanat hem de bir bilim olarak görülmüş, sistemi bir bütün olarak görmeyi sağlayacak genel askerî eğitim sistemi tekrar geçerli olmuş, bilgi-insan üstünlüğünün esas alınmasıyla birlikte "otomasyon" sürecine adım atılmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra askerlik; iş, teknoloji çevreleri ve ekonomi ile ilişkili hâle gelmeye başlamıştır.

Bir toplumun askerlik mesleğine bakışı; sivil-asker ilişkilerini, askere alma faaliyetlerini, vatandaşların ordu ile olan kişisel ilişkilerini ve sivil ve askerin birbirlerine karşı tavır ve tutumlarını içermektedir. Silahlı Kuvvetleri daha iyi anlayabilmek için öncelikle kurumun doğuşuna bakmak gerekmektedir. Huntington'a göre herhangi bir toplumun askerî kurumları; birincisi toplumun güvenliğine yönelik tehditlerden kaynaklanan "işlevsel zorunluluk", ikincisi ise toplumda öncü durumdaki toplumsal güçlerin, ideolojilerin ve kurumların yol açtığı "toplumsal zorunluluk" olmak üzere iki güç tarafından şekillenmektedir.¹⁴ Toplumsal değerleri yansıtan askerî kurumlar, askerî işlevlerini yapmada yetersiz kalabilirler. Öte yandan sadece işlevsel zorunluluğun şekillendirdiği askerî kurumları toplum çerçevesinde sınırlandırmak da imkânsız olabilir. Bu iki gücün karşılıklı etkileşimi, sivil-asker ilişkileri meselesinin özünü

---

¹³ Sarkesian, S. C., Beyond the Battlefield: The New Military Professionalism, Pergamen Press, NY, 1981.

¹⁴ Huntington, a.g.e.

**ULUSAL GÜVENLİK HİZMETİ VE SAVAŞIN SEVK VE İDARESİ KAPSAMINDA ASKERLİK
KURUMUNUN VE SUBAYLIK MESLEĞİNİN ANALİZİ: DÜNYADA VE TÜRK TOPLUMUNDA
ASKERLİĞE BAKIŞ**

oluşturmaktadır.

Sivil-asker ilişkilerinde önemli olan bir konu da Silahlı Kuvvetlerin sivil topluma nasıl ve ne kadar bağlı olduğudur. Askerlik kurumu daima ulusun hizmetinde olduğu için, askerî bakış açısının daima sivil bakış açısına tabi olması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Clausewitz, “askerin üzerinde sivil denetimin” ispatına ilk katkıda bulunanlardandır. Sivil-asker ilişkileri konusundaki tartışmaya, öncelikle ordunun amacının anlaşılması ile başlanmalıdır.¹⁵ Ordunun ilk ve en belirgin amacı ulusal güvenliği sağlamaktır. Ordu, olağanüstü kriz hâllerinde ihtiyaç duyulan kaynaklara ve güce sahip belki de tek devlet kurumudur. Bu nitelikleriyle silahlı kuvvetlerin diğer kamu kurumlarına göre daha özellikli bir konumda olduğunu söylemek mümkündür.

Sivil-asker ilişkileri “Ulusal Güvenlik Politikasının” bir parçasıdır. Ulusal Güvenlik Politikasının amacı; ulusal nitelikteki toplumsal, iktisadi, siyasi kurumlarının güvenliğini diğer bir bağımsız devletten kaynaklanan tehditlere karşı arttırmaktır. Ulusal Güvenlik Politikasının üç alt bileşeninden birincisi olan “Askerî Güvenlik Politikası”, bir ulusun ülke sınırları dışında faaliyet gösteren diğer silahlı kuvvetlerin söz konusu ulusu yok etme veya zayıflatma çabalarını asgari düzeye çekmek veya etkisiz hâle getirmek için tasarlanan faaliyetler programıdır. “İç Güvenlik Politikası”, yıkıcı tehditle -yani devleti ülke sınırları içinde faaliyet gösteren güçlerle zayıflatma veya yok etme tehdidiyle- mücadele eder. “Genel Güvenlik Politikası” ise, devletin göreceli gücünü azaltma eğilimi gösteren uzun vadeli toplumsal, iktisadi, demografik ve siyasi koşulların yol açtığı aşınma tehdidiyle ilgilidir.

Bir toplumdaki sivil-asker ilişkilerinin düzenlenme biçimleri, o toplumun Askerî Güvenlik Politikasının temelini oluşturmaktadır. Bu politikanın kurumsal düzeydeki amacı; diğer sosyal değerlerden en az fedakârlık yaparak, askerî güvenliği en azami seviyeye çıkaracak bir sivil-asker ilişkileri sistemi geliştirmektir. Bu amaca ulaşılması için, sivil ve asker grupları arasındaki güç ve tutumların karmaşık bir dengelenişi gereklidir. Uygun biçimde dengelenmiş sivil-asker ilişkileri kalıbı geliştiren uluslar, güvenlik arayışında önemli bir yere sahip olurlar, bunu başaramayan uluslar ise, kaynaklarını israf eder ve hesap edilmeyen risklerle karşılaşır.¹⁶

Ulusal güvenlik ihtiyaçları zamana ve yere göre değişmekte olup, askerî kurumları anlamada önemli başlangıç noktalarıdır. Silahlı Kuvvetlerin sivillerle makul bir ilişki ağı kurması önemlidir. Aşırı bir sivil kontrol askerî amaçları ihmal ederken, sivillerin askerlik kurumu ile ilişkilerinde aşırı adem-i merkezîyetçi (kontROLSÜZ) tutumu da politik amaçların ihmal edilmesine neden olmaktadır. İşte

---

¹⁵ Williams, John Allen. “Post Modern Orduda Liderlik” konulu konuşmasından, Uluslar Arası Liderlik Sempozyumu, Kara Harp Okulu, Ankara, 15 Nisan 2004.

¹⁶ Huntington, a.g.e.

**ULUSAL GÜVENLİK HİZMETİ VE SAVAŞIN SEVK VE İDARESİ KAPSAMINDA ASKERLİK
KURUMUNUN VE SUBAYLIK MESLEĞİNİN ANALİZİ: DÜNYADA VE TÜRK TOPLUMUNDA
ASKERLİĞE BAKIŞ**

bu hassas dengeyi oturtma görevi tarafların her ikisine birden düşmektedir.¹⁷

“Devlet ve Asker” kitabında Huntington’ın belirttiğine göre, sivil-asker ilişkilerinde beş değişik yaklaşım bulunmaktadır:¹⁸

1. Askerlik karşıtı (anti-militer) ideoloji (askerin yüksek düzeyde siyasi gücü ve düşük askerî profesyonellik): Bu tip bir ilişki; geri kalmış, güvenlik sorununun yaşandığı ve paralelinde askerî nüfuzun aniden arttığı Yakın Doğu, Asya, Latin Amerika ve Japonya gibi ülkeleri içermektedir.

2. Askerlik karşıtı (anti-militer) ideoloji (askerin düşük düzeyde siyasi gücü ve düşük askerî profesyonellik): Bu yaklaşım, silahlı kuvvetlerin sadece toplumun ideolojisini sahiplendiği ve kendini etkiden kurtaramadığı modern totaliter devletlerde görülmekte olup, İkinci Dünya Savaşı esnasındaki Almanya bu gruptadır.

3. Askerlik karşıtı (anti-militer) ideoloji (askerin düşük düzeyde siyasi gücü ve yüksek askerî profesyonellik): Güvenliğine yönelik fazla tehdit hissetmeyen toplumlarda görülen bu kalıba örnek olarak ABD verilebilir.¹⁹

4. Asker yanlısı ideoloji (askerin yüksek düzeyde siyasi gücü ve yüksek askerî profesyonellik): Sürekli güvenlik tehdidi altında olan ve askerî değerlere sempati ile yaklaşan toplum, bir yandan askerin yüksek siyasi güce sahip olmasını desteklerken, öte yandan askerî profesyonelliği ve nesnel sivil denetimi koruyabilir. Bu kalıba örnek olarak Bismarck-Moltke çağındaki Prusya ve Almanya ve günümüzün Türkiye’si gösterilebilir. Huntington’ın sınıflamasında burada yer alan Türk Ordusu, kurtuluş savaşı veren, cumhuriyeti kuran ve cumhuriyete temel niteliklerini veren Atatürk İnkılâplarının koruyucusu ve kollayıcısı olan bir ordudur. Türk Ordusu, Türk milletinin ordusudur. Her Türk erkeğinin vatandaşlık görevi olarak hayatının belli bir döneminde askerlik görevi yapması da asker sivil ilişkisi açısından dünyada örnek teşkil etmektedir.

5. Asker yanlısı ideoloji (askerin düşük düzeyde siyasi gücü ve yüksek askerî profesyonellik): Bu tür bir yaklaşım, güvenlik tehditlerinden göreceli olarak uzak ve askerî bakış açısına sempati ile yaklaşan muhafazakâr ideolojiye sahip İngiltere gibi bir toplumda görülebilir.

Herhangi bir toplumdaki sivil-asker ilişkileri, birbirine bağlı unsurlardan oluşan bir sistem olarak incelenmelidir. Bir sivil-asker ilişkileri sistemi, bir tarafta silahlı kuvvetlerin, öteki tarafta silahlı kuvvetler dışındaki grupların yetki ve ideolojilerinden oluşan karmaşık bir dengeyi gerektirir. Sivil-asker ilişkilerinin incelenmesindeki diğer bir varsayım ise askerî kurumların doğası ve amaçları ile ilgili bazı ön kabullerden hareketle, askerî güvenliği azami seviyeye çıkaran

---

¹⁷ Collins, John M., *Military Strategy – Principles, Practices, and Historical Perspectives-*, Brassey’s Inc, Washington, D.C., 2002.

¹⁸ Huntington, a.g.e.

¹⁹ Huntington’ın 1957 yılındaki bu görüşü, “11 Eylül Vakası” ve sonrasında ABD’nin takındığı tutum göz önüne alındığında günümüzde geçerliliğini yitirdiği değerlendirilmektedir.

**ULUSAL GÜVENLİK HİZMETİ VE SAVAŞIN SEVK VE İDARESİ KAPSAMINDA ASKERLİK
KURUMUNUN VE SUBAYLIK MESLEĞİNİN ANALİZİ: DÜNYADA VE TÜRK TOPLUMUNDA
ASKERLİĞE BAKIŞ**

“objektif sivil denetim” olarak tanımlanabilir.

Askerin “sivil denetimi” sıklıkla tartışılan bir konudur. Her tür sivil denetimin doğasında askerî gücün asgarileştirilmesi yatmaktadır. Askerin gücünü aşağıya çekerek, savaş riskini asgari düzeye çekmeyi amaçlayan toplumlar, aslında yanıldıklarını ve savaş riskini cesaretlendirdiklerini sonradan görmüşlerdir. Sivil denetimin sağlanması, yani askerinin siyasi gücünün azaltılması iki yolla gerçekleşir. İlk ve en basit yol, sivil grupların gücünün askerlere nazaran yükseltilmesi olan “öznel denetim”dir. İkinci yol ise “nesnel denetim” olarak adlandırılan askerî profesyonelliğin azami seviyeye çıkartılmasıdır. Tarihte öznel denetim talepleri bizzat askerler tarafından, nesnel denetim talepleri ise genellikle farklı sivil gruplardan gelmiştir.

Bir toplumun askerliğe bakış açısında önemli olan husus, subay kadrosunun toplumdaki sivil gruplara oranla gücüdür. Güç, başkalarının davranışlarını kontrol edebilme kapasitesidir. Bir güç ilişkisinin; güç derecesi ve miktarı ile gücün kapsama alanı olmak üzere iki düzeyi mevcuttur. Subay kadrosunun toplumda sahip olduğu güç; subay kadrosunun sivillerle olan grup ilişkilerine, sahip olunan ekonomik ve insan kaynaklarına, asker ve sivil grupların karşılıklı hiyerarşik nüfuzuna ve subay kadrosunun sahip olduğu itibar ve saygınlığına bağlıdır. Subay kadrosu askerî yapının aktif yönetici unsurudur. Silahlı kuvvetler ile toplumun geri kalan bölümü arasındaki sosyal ve iktisadi ilişkiler, subay kadrosu ve devlet arasındaki siyasi ilişkileri yansıtmaktadır. Sonuç olarak, sivil-asker ilişkilerinin incelenmesindeki ilk gereklilik, subay kadrosunun tabiatını tanımlamaktır.

Genel bir görüşe göre dünyadaki her toplumda, “ordu ve toplumu birbirinden ayıran ve uzaklaştıran zımni bir ayrımın” mevcut olduğu öngörülmektedir. Ordular genellikle sorgulanamaz bir şekilde kendini savunmakta ve kişisel davranışları oldukça sınırlayan bir dizi değerleri üyelerine kabul ettirmektedir. Askerî yaşamın gereksinimleriyle, sivil toplumun liberal bakış açısı arasındaki farklılık, bütün dünyanın askerî deneyimleri bakımından oldukça gerilere gider.²⁰ Fakat Türkiye’deki durum bir ölçüde farklıdır. Türk Ordusu Türk milleti kadar eski bir geçmişin sahibidir, bu husus O’nu diğerlerinden farklılaştıran aşağıdaki bazı temel noktalarda kendini belli etmektedir.

Türkiye, bölgesinde ve Avrupa’da gerek nitelik ve gerekse nicelik olarak güçlü bir orduya sahiptir. Bu vesileyle Türkiye, askerî sistem ve kültüre alışkındır. Osmanlılara ve daha öncesine bakarak Türkiye’de askerliğin sözü geçen bir gelenek olduğunu söylemek mümkündür. 1990 yılında halkın sadece yüzde % 50’sinin politik sisteme inancı varken, Silahlı Kuvvetlere duyulan güven % 92 civarında belirlenmiştir. On üç yıl sonra 2003’de bu oranın hemen hiç

---

²⁰ Hooker, D.Richard Jr.. “Soldiers of the State: Reconsidering American Civil-Military Relations”, Parameters, Winter 2003.

**ULUSAL GÜVENLİK HİZMETİ VE SAVAŞIN SEVK VE İDARESİ KAPSAMINDA ASKERLİK
KURUMUNUN VE SUBAYLIK MESLEĞİNİN ANALİZİ: DÜNYADA VE TÜRK TOPLUMUNDA
ASKERLİĞE BAKIŞ**

değişmemiş ve % 88 oranında gerçekleşmiş olduğu görülmektedir.²¹ İç ve dış tehditlere karşı çıkan en önemli kurum, Türk Ordusudur. Bu da Türk Ordusunu “en güvenilir” kurum konumuna getiren unsurların başında gelmektedir.

Bu farklılıktaki temel husus; Türk toplumunu korumayı ve kollamayı yüksek düzeyde vazife edinmiş olan Silahlı Kuvvetlerin “kurum kültürünün” çoğu zaman toplumsal kültür ile örtüşmekte olduğu gerçeğidir. Türk Ordusunun toplumu ile bütünleşmesinde, şüphesiz ki Türk askerlik kültürünün büyük katkısı olmaktadır. Türk askerlik kültürü, Türk kültürünün bir bölümü ve eseri olarak derin bir birikime dayanmaktadır. Türk askerlik kültürü değişir ve gelişirken Türk kültürünün şekillenmesine de katkıda bulunmuştur ve bulunmaktadır. Askerlik kültürü, kültürün oluşmasında katkıda bulunduğu gibi, oluşan kültür ortamından da etkilenir. Askerlik, genel kültüre kaynaklık eden alanlardan birisidir. Askerliğin; toplumsal bilgi birikimimizde ve düşünce yapımızda rolü ve katkısı olduğu değerlendirilmektedir.

Toplumun Türk Ordusuna bakışını diğer toplumlardan ayıran ikinci nokta, geçmişten gelen bir geleneği temsil eden “ordu-millet” olma özelliğidir. Bu özellik askerlerin kendi kendine çıkardığı bir yakıştırma değildir. Bir toplum düzeni araştırılırken, askerlik kültürü ve onun genel kültür içerisindeki yerinin göz ardı edilmesi eksikliğe sebep olabilir. Türk milletinin ordusu halk, halkı ordudur. Şüphe yoktur ki; Türk vatandaşının en içtenlikle yaptığı yükümlülük askerlik görevidir. Türk insanı bu görevi kutsal bilir; ruhi ve bedeni olgunlaşma ve güçlenmenin, iyi ve doğru düşünmenin, iyi yaşamayı öğrenmenin, bir aile reisi veya sorumluluk alma niteliğinin kazanıldığı, özetle “adam olmanın yeri ve okulu” olarak “Türk Ordusunu” bilir.

Türk toplumu, kendi Silahlı Kuvvetlerini yalnız iç ve dış tehlikelere karşı koruyucu ve kollayıcı olarak değil, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmanın sembolü olarak da görür, güvenir ve övünür. Türk milletini diğer milletlerden ayıran özellikler içinde en belirgin olanı, onun Silahlı Kuvvetlerine ve askerlik sanatına gösterdiği sevgisi, saygısı, güveni ve ordusunun kendisinin bir parçası, özü ve gücü olduğunu bilip onunla kaynaşmış olmasıdır.²² Atatürk de orduyu tanımlarken “Ordu milletin yaşama ve var olma iradesinin bir şeklidir” der ve orduyu “Türk birliğinin bir ifadesi”, “devletin yüce varlığının sarsılmaz temeli” ve “millî disiplin okulu” olarak görür.

Türk Ordusuna toplumun bakışını diğerlerinden ayıran üçüncü nokta, Türk Ordusunun ülke içerisinde sahip olduğu sosyo-politik roldür. İşte bu husus, Türk Ordusunun rolünün sadece anayasal normlar tarafından tanımlanmasının eksik bir düşünce olacağı anlamına gelmektedir.²³

---

²¹ Heper, M.; A. Güney. “The Military and the Consolidation of Democracy: The Recent Turkish Experience”, Armed Forces and Society, Vol.26, No. 4, 2003.

²² İlhan, Suat. “Askerlik”. Türk Kültürü Dergisi, Sayı 130, Ağustos 1973.

²³ Türkddoğan, Orhan. Osmanlı’dan Günümüze Türk Toplum Yapısı. İstanbul, Çamlıca Yayınları, 2002.

**ULUSAL GÜVENLİK HİZMETİ VE SAVAŞIN SEVK VE İDARESİ KAPSAMINDA ASKERLİK
KURUMUNUN VE SUBAYLIK MESLEĞİNİN ANALİZİ: DÜNYADA VE TÜRK TOPLUMUNDA
ASKERLİĞE BAKIŞ**

Türkiye’de ordunun sosyo-politik rolünü daha iyi anlayabilmek için geçmişteki oluşumlar ile çağdaş gerçekler arasında bağlantı kurmak gerekmektedir. Türk Ordusunun sahip olduğu politik ve sosyal rolün kaynağında, Türkiye Cumhuriyeti’nin modernizasyonunun temelinde askerî alandaki değişimlerin mevcut olması yatmaktadır. Türk Tarihi boyunca yenilik ve modernleşme hareketleri her seferinde ilk defa askerler tarafından başlatılmış ve icra edilmiştir. Ordu, yaklaşık iki yüz yıldır Osmanlı’nın ve Türkiye Cumhuriyeti’nin en önemli yenilikçi unsuru özelliğini korumaktadır.²⁴ M. Kemal Atatürk de, 22 Şubat 1934’te ”Türk milleti ne zaman bir adım ilerlemek isterse, ordusuna bakmalıdır. Ulusal ideallerin gerçekleşmesinde ordumuz öncü durumundadır. Türk milleti, senin Ordun bu ideallerin bekçisidir” diyerek Türk Ordusunun öncü kurum olma rolünü vurgulamıştır.

Toplumun Türk Ordusuna bakışını diğerlerinden ayıran son bir nokta ise; bir “sosyal kurum” olarak ordunun sadece ulusal güvenliği sağlama işlevini değil, diğer birçok sosyal işlevi de görmekte olduğu gerçeğidir. Her toplumun varlığını sürdürebilmek ve gelişmek için bazı görevleri yerine getirmesi şarttır. Sosyal kurumlar, sosyal hayatın temel görevlerinin yerine getirilmesini sağlayan esas araçlardır. Genellikle sosyal kurumlar icra ettikleri temel fonksiyonlara göre sınıflandırılır. Askerlik kurumu ülkenin savunmasını ve güvenliğini sağlama konusuna odaklanmıştır. Ancak askerlik kurumu birden fazla fonksiyonu gerçekleştirmeye yönelmiş görünmektedir.²⁵ Savunma ve güvenliğin yanında Türk Silahlı Kuvvetleri’nin gerçekleştirdiği birçok sosyal işlev de mevcuttur. Türk kültür ve günlük yaşamında Silahlı Kuvvetler ve Türk toplumu arasındaki oldukça büyük bir iş birliği vardır. Sivil ve asker arasındaki bu iş birliği, yöresel otoriteden merkezi otoriteye kadar yayılan; ağaçlandırmadan yangın söndürmeye, toplumsal gelişime destek uygulamalarından deniz kirliliğini önlemeye, okuryazarlık eğitiminden meslek eğitimine kadar çok çeşitli alanları kapsamaktadır.

Sonuç ve Tartışma

Ülkelerin ellerindeki “askerî güç” gün geçtikçe artmaktadır. Buna rağmen bazı faktörler üst üste konulduğu zaman, günümüzde savaş eğilimini kısıtlayan eğilimlerle de karşılaşmaktadır. Savaş çok pahalı bir iştir ve gittikçe daha pahalı bir hâl almaktadır. Bu nedenle diplomasinin yolları günümüzde daha fazla zorlanmaktadır. Buna ilaveten; kentleşme, iletişim, uluslararası ilişkilerin artması, ekonomik entegrasyon, insanların hayat standartları konusundaki hassasiyetleri gibi faktörler, hayati çıkarlar söz konusu olmadığı takdirde insanların savaş arzularını dizginlemektedir. Tüm bunlara rağmen

---

²⁴ Taneri, Aydın, Türk Devlet Geleneği Dün-Bugün. İstanbul. Millî Eğitim Basımevi, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları No: 2435, 1997.

²⁵ Özönder, M. Cihat; Nihat Nirun. Türk Sosyo-Kültür Yapısı İçinde Adetler, Örfler, Görenekler, Gelenekler, İstanbul, 1985.

**ULUSAL GÜVENLİK HİZMETİ VE SAVAŞIN SEVK VE İDARESİ KAPSAMINDA ASKERLİK
KURUMUNUN VE SUBAYLIK MESLEĞİNİN ANALİZİ: DÜNYADA VE TÜRK TOPLUMUNDA
ASKERLİĞE BAKIŞ**

görünür gelecekte savaşın ortadan kalkması beklenmemeli, sadece biçim değiştirmesi beklenmelidir.²⁶

Savaş, siyasi bir amacın aracı olduğundan dolayı, askerler “devleti” nihai siyasi örgütlenme birimi olarak görmelidirler. Askerî bir kuvvetin kullanımının gerekçesi, devletin siyasi amaçları arasında aranmalıdır. Askerler savaş ihtimaline her zaman yakın durmalı ve savaşın daima olası ve kaçınılmaz olduğunu varsaymalıdırlar. Askerler geleceği ve tehlikeleri öngörerek “önleyici savaş” tercihi ve hazırlığında bulunmalıdırlar. Dolayısıyla askerler kimi zamanlarda tehdit olmasa dahi, devletin güvenliğine yönelik tehditler olduğuna inanmalı ve siyasi otoriteyi de bu konuda ara sıra uyarmalıdır. Topyekûn ve mutlak bir savaşa ancak fiilen kesin bir sonuç alınacağı düşünülürken girilmelidir. Aktif olmayan bu tavrın kökeni, askerlik kurumunun göreceli muhafazakâr bakış açısında ve hem de devletin güvenliğine dair duyulan kaygıda yatmaktadır.

Günümüz dünyasında, savaş olgusunda ulaşılan boyutlar yeniden tartışılmaya başlanmıştır. Yeni ortaya çıkan yıkıcı ölçekteki silahlar nedeniyle, muhtemel bir savaşın maliyeti yıkım derecesine kadar varabilecektir. Bu maliyetin göze alınamaması ise ironik olarak barışı getirmektedir.²⁷ Bu bağlamda, ülkelerin Silahlı Kuvvetleri Soğuk Savaş dönemine göre oldukça büyük yapısal değişikliklere gitmektedir. Gelişen ve değişen durumlar sonucunda klasik yaklaşımlar yerini modern ordulara bırakmaya başlamıştır. Yeni dünya şartlarında orduların görevi, sadece topluları diğer istilacı devletlere karşı koruma ile sınırlı kalmamaktadır. Dolayısıyla ordu, sadece ülke savunmasını kendisine görev olarak kabul eden bir kurum değil, bunun yanında toplumsal faaliyetlere katkıda bulunan, toplumla bütünleşmiş bir kurum hüviyetine bürünmüştür.

Postmodern dönem dediğimiz Soğuk Savaş sonrası dönemde askerlik ve subaylık bağlamında postmodern orduyu önceki dönemlerden ayıran bazı özelliklerin başında sivil toplum ile askerî kurumların iş birliği giderek artmaktadır. Soğuk Savaş dönemi sırasındaki dünyanın iki kutuplu yapısındaki değişim ve yeni dünya düzeninde ulusların dışa açılması sürecindeki artan ivme, bilgi çağının kazandırdığı olanaklarla birleşince, farklı toplumların karşılıklı etkileşimleri ve iletişimlerinde olağanüstü bir artışa neden olmuştur. Bu dönemde sivil-asker ilişkilerinin de arttığı görülmektedir.

Sivil-asker ilişkileri, ülkenin silahlı kuvvetleri ile hizmet ettikleri toplum arasındaki ilişkilere; tarafların birbirleriyle iletişimi ve etkileşimini kapsamakta ve dolayısıyla toplumun askere bakış açısını oluşturmaktadır. Türk toplumunun bakışında Silahlı Kuvvetlerin kendine özgü bir yeri vardır. Türk

---

²⁶ Akad, Mehmet Tanju, Strateji Üzerine, Kastaş Yayınları, İstanbul, 2001.

²⁷ Chin, Warren. “1945-2000 Avrupa’da Savaşın Değişimi,” Dretnot, Tank ve Uçak: Modern Çağda Savaş Sanatı 1815-2000, (Ed.Jeremy Black), Kitap Yayınevi, İstanbul, 2003.

**ULUSAL GÜVENLİK HİZMETİ VE SAVAŞIN SEVK VE İDARESİ KAPSAMINDA ASKERLİK
KURUMUNUN VE SUBAYLIK MESLEĞİNİN ANALİZİ: DÜNYADA VE TÜRK TOPLUMUNDA
ASKERLİĞE BAKIŞ**

toplumunun Silahlı Kuvvetler hakkındaki değer yargıları Batılı toplumlardan biraz farklıdır. Batı'da; sadece mesleki uğraşlar peşinde koşan ve siyasi iktidarın tam ve kesin bir kontrolü altında bulunan bir Silahlı Kuvvetler modeli yürürlüktedir. Türkiye'de ise, afet yardımından sağlık ve eğitim hizmetlerine, çok farklı ilgi alanları ve dönemsel şartlara bağlı olarak gelişen sivil otorite-asker ilişkileri ile Silahlı Kuvvetlerin konum ve işlevi biraz farklı bir görüntü vermektedir. Ancak bu hususu, sadece Türkiye'ye özgü özel koşullara bağlamak doğru olmayacaktır. Ulusal güvenliğin çok boyutlu iç içe geçmiş yapısı nedeniyle, güvenlik konularının ön plana çıktığı dönem ve ülkelerde Silahlı Kuvvetlerin öncü rolüne rastlamak mümkündür.²⁸

Askerî kurumların, aslında sivil toplumun temelini oluşturduğu söylenebilir. İyi düzenlenmiş bir askerî kurum, parçası olduğu sivil toplumun niteliklerini yansıtmaya eğilimindedir ve sivil toplum için birleştirici bir rol taşımaktadır. İnsanların değer verdiği sanat, bilim, din ve yurttaşlık düzeninin hepsi askerî kuvvet tarafından sağlanan güvenliğe bağlıdır. Machiavelli'e göre; "askerî kurumlar olmaksızın devlet, zengin mobilyalar ve pahalı mücevherlerle dolu olan ancak çatısının olmamasından dolayı yağmura maruz kalan gösterişli bir saray gibidir".²⁹

Tarım toplumundan, sanayi ve bilgi toplumuna gelindiği günümüzde insanlar, günlük yaşamlarında birbirleriyle ilişki kurmak yerine, modern çağın gereği birçok ihtiyacını tekniğin ve makinelerin imkânlarını kullanmak suretiyle giderebilmektedir. Toplumun yaşantısında, özellikle kent yaşamında insanlar arasında sevgi, saygı, birbirini anlama, dostluk gibi duygusal bağlar, artık eskisi gibi güçlü görülmemektedir. Toplumlarda meydana gelen bu olumsuz değişikliklerin, dolaylı olarak sivil-asker ilişkilerini de olumsuz olarak etkileyebileceği değerlendirilmektedir. İnsanoğlundaki bu çözülmenin bilimsel olarak incelenmesinin, sivil-asker ilişkilerinin daha iyi anlaşılmasında yardımcı olacağı değerlendirilmektedir. Anılan bu makro değerlendirmenin yanı sıra, mikro düzeyde her toplumun kendi gerçekleri göz önünde bulundurulduğunda, askerlik kurumuna bakışta farklılıkların yaşandığı görülmektedir

Orduların değişen yüzleri ile birlikte, toplumun Silahlı Kuvvetlerden beklentilerinde de değişiklikler oluşmuştur. Bu değişiklikler beraberinde yeni durumlara uyum sağlayan, bilgi tabanlı bir meslek olan "askerlik" ve "subaylık" anlayışını getirmektedir. Bu kapsamda subaylık hizmeti profesyonelliğin ana kriterlerine uygundur ve subaylığın meslek olma niteliği reddedilemez. Subaylar; askerlik ve subaylık mesleğinden beklenen fakat sivil gruplarca paylaşılmayan "güvenliğin sağlanması" adında farklı bir uzmanlık alanına sahiptir. Bir askerî kuvvetin vazifesi bağlı olduğu toplumun güvenliğinin sağlanmasıdır. Subayın görevi; güvenliğin sağlanması maksadıyla askerî kuvvetin örgütlenmesini, donatılmasını, eğitilmesini, faaliyetlerinin planlanmasını ve muhtemel bir

²⁸ Öztürk, Osman Metin, Dış Politika ve Silahlı Kuvvetler, Tutibay Yayınları, 1999.

²⁹ Machiavelli, Niccolo, Savaş Sanatı, (Çev: A. Berna Hasan), Özne Yayınları, İstanbul, 1999.

**ULUSAL GÜVENLİK HİZMETİ VE SAVAŞIN SEVK VE İDARESİ KAPSAMINDA ASKERLİK
KURUMUNUN VE SUBAYLIK MESLEĞİNİN ANALİZİ: DÜNYADA VE TÜRK TOPLUMUNDA
ASKERLİĞE BAKIŞ**

harekâtın yönlendirilmesini kapsamaktadır.

Bugün hemen tüm ülkelerin Silahlı Kuvvetlerinin yapısı, eğitimi ve vazifeleri daha karmaşık hâle gelmiştir. Niceliksel olarak süre ve sayılar ölçüldüğünde, iş miktarının etkileyici şekilde arttığı ve görevlerde büyük çaplı nesnel ve öznel değişikliklerin olduğu görülmektedir. Uluslararası güvenlik yaklaşımlarındaki değişim, askerlik mesleğinde önemli gelişmelere neden olmuştur. Bugün; yurt içindeki faaliyetlerden, uluslararası barışı koruma operasyonlarına kadar geniş bir yelpazede ordudan etkin bir performans beklenmektedir.

Bu gelişmeler, kurumsal yapıdan teknolojiye, hazırlık derecesinden etkinlik derecesine ve askerî eğitim sisteminden profesyonel asker eğitime kadar dünyadaki orduların liderlik ve yönetim sistemlerini de değiştirmiştir. Bir subayın mesleğine özgü becerisi evrensel bir nitelik taşımaktadır. Bir subay askerlik tekniklerinin tarihî gelişiminden haberdar olmak şartıyla, mesleğinin zirvesinde kalmayı ümit edebilir. Ancak, bir subayın işini daha etkin bir biçimde yapabilmesi için, işinin diğer meslek alanlarıyla ilişkisini ve diğer alanların kendi amaçlarına katkıda bulunmasını başarma yollarını bilmesi gereklidir. Bir subay sadece askerî alanda eğitilirse; analitik becerisini, ön sezisini, hayal gücünü ve yargısını tam olarak geliştiremeyebilir. Bir subayın mesleği dâhilinde gereksinim duyduğu zihni yetenek ve alışkanlıkların önemli miktarını mesleği dışındaki geniş öğrenim alanlarından elde edebileceği, evrensel olarak kabul görmüş bir husustur.

Anılan tüm gelişmelerin neticesinde günümüz subayı; aynı zamanda hem bir askerî lider, hem bir askerî teknoloğ ve hem de bir askerî yönetici olarak karşımıza çıkmakta ve her üç rolün gerektirdiği özellikleri üzerinde taşımaktadır. Bu özellikler daima birbirlerini etkilemekte ve aralarında hassas bir denge kurulması gerekmektedir. Netice olarak; teknik ve taktik seviyede yetkinliğe dayalı kavrama yeteneği, askerî liderliğin güçlendirilmesi, kurumsal değerlerin benimsetilmesi, millî kültürün iyi anlaşılması ve askerî uygulamalara yansıtılması, risk üstlenmenin teşvik edilmesi, deneyimli liderlerin usta-çırak ilişkisi ile genç subayları yetiştirmesi, her seviyede vizyonu paylaşma, motivasyon için daha fazla önlem alma, subayları değişimi yönetecek ve öncülük rolü için yetiştirme gibi yetenek ve becerileri kapsayan konuların günümüzde ön plana çıktığı görülmektedir.

**ULUSAL GÜVENLİK HİZMETİ VE SAVAŞIN SEVK VE İDARESİ KAPSAMINDA ASKERLİK
KURUMUNUN VE SUBAYLIK MESLEĞİNİN ANALİZİ: DÜNYADA VE TÜRK TOPLUMUNDA
ASKERLİĞE BAKIŞ**

KAYNAKLAR

- ABBOTT, Andrew. The System of Professions: An Essay on the Division of Expert Labor, Chicago, IL: University of Chicago Press, 1988.
- AKAD, Mehmet Tanju, **Strateji Üzerine**, Kastaş Yayınları, İstanbul, 2001.
- TOFFLER, Alvin; TOFFLER Heidi, **21'inci Yüzyılın Şafağında Savaş ve Savaş Karşısı Mücadele**, (Çev. Mehmet Harmancı) Sabah Kitapları, 1994.
- CHİN, Warren. "1945-2000 Avrupa'da Savaşın Değişimi," **Dretnot, Tank ve Uçak: Modern Çağda Savaş Sanatı 1815-2000**, (Ed.Jeremy Black), Kitap Yayınevi, İstanbul, 2003.
- COLLINS, John M., **Military Strategy** – Principles, Practices, and Historical Perspectives-, Brassey's Inc, Washington, D.C., 2002
- GLOSSOP, J. Ronald. **Confronting War**, (2. Basım), McFarland, North Carolina, 1987.
- HEPER, M.; A. Güney. "The Military and the Consolidation of Democracy: The Recent Turkish Experience", **Armed Forces and Society**, Vol.26, No. 4, 2000.
- HOOVER, D.Richard Jr.. "Soldiers of the State: Reconsidering American Civil-Military Relations", **Parameters**, Winter 2003.
- HUNTINGTON, Samuel P.. (Çev:K.Uğur Kızılaslan). **Asker ve Devlet**. İstanbul. Salyangoz Yayınları, 2004. Asıl Kaynak: Huntington, S. P., Soldier and the State: The Theory and Politics of Civil-Military Relations, Belknap Press, 1957.
- İLHAN, Suat. "Askerlik". **Türk Kültürü Dergisi**, Sayı 130, Ağustos 1973.
- JANOWITZ, M., **Professional Soldier: A Social and Political Portrait**, Macmillan Pub. Co., 1960.
- LUTTWAK, Edward. **The Dictionary of Modern War**, New York, Harper Collins Publishers, 1991.
- MACHIAVELLI, Niccolo, **Savaş Sanatı**, (Çev: A. Berna Hasan), Özne Yayınları, İstanbul, 1999.
- MICHAEL I. Handel, Sun Tzu and Clausewitz Compared (içinde) (Ed.) Yalçın Ergül, Sun Tzu ve Clausewitz Savaş Sanatı ve Savaş Üzerine Karşılaştırma, Hava Harp Okulu, 2003
- MOSKOS, C., **The American Enlisted Man**, Russell Sage Foundation, 1970.
- NIELSEN, Suzanne. "The Army Officer as Servant", **Military Review**, January-February 2003.
- ÖZÖNDER, M. Cihat; Nihat Nirun. **Türk Sosyo-Kültür Yapısı İçinde Adetler, Örfler, Görenekler**, Gelenekler, İstanbul, 1985.
- ÖZTÜRK, Osman Metin, **Dış Politika ve Silahlı Kuvvetler**, Tutibay Yayınları, 1999.
- SARKESIAN, S. C., **Beyond the Battlefield: The New Military Professionalism**, Pergamen Press, NY, 1981.
- SIEBOLD, Guy L.. "Core Issues and Theory in Military Sociology", **Journal of Political & Military Sociology**, 29, 2001.

**ULUSAL GÜVENLİK HİZMETİ VE SAVAŞIN SEVK VE İDARESİ KAPSAMINDA ASKERLİK
KURUMUNUN VE SUBAYLIK MESLEĞİNİN ANALİZİ: DÜNYADA VE TÜRK TOPLUMUNDA
ASKERLİĞE BAKIŞ**

SİEBOLD G.L. ve T.J. Lindsay."The Relation Between Demographic Descriptors and Soldier-Perceived Cohesion and Motivation", **Military Psychology**, 1, 2000.

TANERİ, Aydın, **Türk Devlet Geleneği Dün-Bugün**. İstanbul. Millî Eğitim Basımevi, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları No: 2435, 1997.

TÜRKDOĞAN, Orhan. **Osmanlı'dan Günümüze Türk Toplum Yapısı**. İstanbul, Çamlıca Yayınları, 2002.

WILLIAMS, John Allen. "Post Modern Orduda Liderlik" konulu konuşmasından, Uluslararası Liderlik Sempozyumu, Kara Harp Okulu, Ankara, 15 Nisan 2004.

WRIGHT, Quincy. **A Study of War**, (Kısaltılmış İkinci Baskı), Chicago, The University of Chicago Press, Midway Reprint, 1983.

